

АЛЕКСАНДЪР ЛОЗЕВ*

КАТЕГОРИИТЕ НА АРИСТОТЕЛ: ЗАЩО 10?

Abstract: Aristotle's categories are presented as a system relying on logic and syntax instead of on meanings. His square of oppositions is found to be of crucial importance.

Keywords: Aristotle; history of philosophy; categories.

Категориите-те на Аристотел са безспорно една от най-забележителните книги в западната интелектуална традиция. Едва ли е нужно да се преповтарят историческите обстоятелства, свързани с този факт, а само да се припомни, че необозримото количество коментари, които са ѝ посветени,¹ в последна сметка свидетелстват за липса на консенсус относно принципни положения, свързани с този кратък трактат. Самото състояние на запазения текст е проблематично, дотам че хвърля съмнение върху авторството му. Несъответствията с други места от Аристотеловия корпус буди понататъшни недоумения и недоразумения. Ако схоластиката всячески се е опитвала да изглади проблемите, то съвременната нагласа не допуска те да бъдат игнорирани. Не толкова отдавна една изследователка предупреждаваше, че е „честа грешката да се счита теорията от трактата *Категориите* за Аристотеловата теория на категориите“,² което брутално напомня как разглежданията, сякаш неизбежно, преминават към други места от корпуса, а оттам и към неща, казани от други.

Очевидно, ходът, който се налага, е изясняването да се потърси извън традицията, което ще рече и да се отхвърлят неоплатоническите внушения заедно с цялата онтология: Аристотел не е поклонник на йерархизирането и не е затормозен с доказването на (не)съществувания. Видно е, че в *Категориите* авторът е заел една несъмнено номиналистка позиция, като настоява, че единствено съществуващи са „атомите“ (За33-b3), дума която традиционно бива подменяна с калката индивиди (Frede 1987: 50). В този смисъл онтологическата проблематика е предрешена и ако първата разгледана категория е същност/οὐσία, основание за това навярно е предпологането на инвариант, границата, отвъд която някакво описание – категоризиране или

*Българска Академия на Науките, ул. Г. Бончев бл. 11, София 1113; имейл: alosev@svr.igic.bas.bg

¹ *Commentaria in Aristotelem Graeca*, Berlin: Reimer, 1882 – 1909; Lloyd N., *Medieval Commentaries on Aristotle's Categories*, Leiden/Boston: Brill, 2008, p.1; опис в Lohr C., 1967 – 73, *Medieval Latin Aristotle Commentaries*, Traditio vols.23 – 29 ; Gorman M. and Sanford J., (eds) (2004) *Categories: Historical and Systematic Essays* Washington, DC: The Catholic University of America Press 2004; *Special Issue on Categories*, *Monist* (v.98. no3) July 2015 (eds.) Javier Cumpa and Peter M. Simons; *Categories: Histories and Perspectives*, (eds.) Giuseppe D'Anna and Lorenzo Fossati 2017; *Catégories de langue, catégories de l'être*, Les Études philosophiques 2018/3, (N° 183)

² cette erreur est fréquente – considérer la théorie du *Traité des Catégories* comme la théorie aristotélicienne des catégories (Aubel 1963: 377).

„предициране“ – превръща едно нещо в друго и то престава да е същото. Даденото феноменологически, при описание се разлага на индивид и определеност, и приоритизирането на едното или другото е условност. Едно от малкото безспорни разбирания за *Категории*-те е, че категоризирането, „класифицирането“, е предмет на трактата. Неизбежно, всяка категория е определеност и ако първата от тях има този общ смисъл, тя се пренамира във всички останали. Калка на гръцката дума е „есенция“, докато традиционната ѝ подмяна със „субстанция“ по своята морфология несъмнено би връщала към хипокейменон (което е пък е било транспонирано като подлог/субект).

Кант, колкото новатор, толкова и традиционалист, свежда онтологията до нещо-в-себе си и разглежда всевъзможните твърдения: именно класификация на съжденията го довежда до формулирането на една нова система категории. Така в началото на XIX в. за кратко се възродила и една по-сериозна философска дискусия относно категориите, следите от която днес са трудно доловими (Magiani 2018). Макар кантианското оспорване на Аристотел да става в контекст, в който съотнасянето на логическо и онтологическо е проблематизирано по нов начин, дискутирането се е върнало към началната точка: какъв е точно предметът на античното съчинение за категориите. Вместо това или в страни от него продължава обаче да стои въпросът, защо те да са десет и, обръщайки навярно приоритетите, той ще служи за фокус на последващите разглеждания. Така, отвъд въпроса за автентичността,³ се правят две предположения: броят на категориите действително е десет и Аристотел определено е склонен да си служи с квадратоми, т.е. комбинации от независими диерези.

Исторически бележки

Историята на аристотелианството е добре известна, за да не бъде преговаряна още веднъж, отвъд нейния централен момент – фактът, че Западът избира да преутвърди със закъснение от 1500 години Аристотел за интелектуален авторитет. Когато мислителите на Модерността атакуват аристотелианството, най-често те визират онези, които продължават да поддържат този избор. По-цялостното преоткриване на Аристотел от схоластиката става едновременно и с това на античните коментари, на първо място този на Симплиций. С достъпа до неговите текстове започва една дискусия *De Numero et Sufficientia Praedicatorum* (McMahon 2002). В този съвсем специфичен дял от рецепцията на *Категории*-те могат да се отбележат няколко имена от късната античност – Ямблих, Аманий, Симплиций, и схоластиката – Алберт Велики, Тома Аквински и др. (Gabor 2014; McMahon 2002).

В действителност онова, което Симплиций предава за своите предшественици, свидетелства главно, че те преповтарят изброяването от книгата, утвърждавайки правотата на Аристотел. В действителност в запазения

³ Темата е непопулярна, така че един актуален обзор е от преди десетилетия (Achard 2000); по рано (Frede 1987).

трактат подробно са разгледани първите 4 от 10-те категории и оставащите 6 набързо са обявени за тривиалност („те и така са ясни“ – 11b1-14). Схеми от типа 4+6, каквито по-късно не липсват, реално не предлагат нещо повече от представа за текста. В този смисъл и обстояният коментар на Порфирий не стига по-далеч от констатация, че минималното деление е с 4 а максималното – с 10 (71,20). Но Амоний се е опитал да покаже, че от съчетаването на първата категория със следващите я 3 се получавали оставащите 6, макар постигнатото в това начинание да е твърде скромно. Симплиций обаче е извел 10-те категории в по-стройна конструкция, с която и се аргументира съществуването им като система. За отбелязване е, че той е избрал за изходна диереза двойката съществуване и дейност – неговата конструкция се оказва схема 8+2, – което е довело до по-късни мнения, че сред 4-те финални категории има нещо излишно (Vaumer 1993).

Първообраз на подобни разработки несъмнено се открива в Платоновия *Софист*, най-вече в по-късното им представяне, направено от *Въведение*-то на Порфирий. Макар че никъде не казва директно защо категориите да са 10, този изключително популярен текст успява на две ключови места да стигне до това число. Първият е фамозното дърво на Порфирий, което, освен корен и листа, съдържа именно 10 клона. Това е, разбира се, само пример за структурирането в една (неслучайна) категория, като текстът обяснява, че за всяка категория има минимум по един чист род и вид и едно междинно свързващо ниво – конструкция, навярно изобретена за нуждите на силогистиката. По-интригуваща обаче е неговата разработка на т.н. предикабили – 4 рода на категориите, упоменати в *Топика*-та (109b21-3). Опирайки се на този текст, Порфирий подменя един от тях, дефиницията/орос, с два нови – различие и вид, в резултат на което броят им става 5. По-нататък, проявявайки комбинаторни умения, той разглежда всевъзможните съчетания по двойки на тези 5 елемента⁴ и достига, съвсем правилно, до числото 10. Обяснявайки пълнотата на това просто изчерпване, той привежда и числата, които го описват 4+3+2+1.

Трудно е на това място да се игнорира (нео)питагорейското внушение, което в първите векове на летоброенето несъмнено е тежало. По всичко личи, че автори с подобна нагласа, напр. Евдор или (псевдо)Архит са проявили интерес към Категориите съвсем скоро след като Андроник е пуснал в обръщение познатия текст (Griffin 2015:99). Простоватата идея, че десетката „обхваща“ всички числа, се проектира към „декадата“ категории. Доколкото се е спорело и за адекватността на реда в изброяването им, може би си струва списъкът да бъде приведен още веднъж и да бъде разгледан в този дух; също както логическите дървета в графично представяне смесват интелигибелно и осезаемо, като генерират прозрение, така и по-рано разчленяването на един линеен (вертикален) списък е могло да бъде просветляващо:

⁴ Платон в *Софист* (255e-259e) е сумирал трихотомия и дихотомия и по-нататък е разглеждал комбинации.

Български	Гръцки	Категоризация	
същност	οὐσία	Именуване	1 . 0
количество	ποσόν	Квантификация	2 . 1
качество	ποιόν	Квалификация	2 . 2
отношение	πρός τι	Обстоятелство	3 . 0
място	ποῦ	Обстоятелство	3 . 1
време	πότε	Обстоятелство	3 . 2
положение	κεῖσθαι	Глагол	4 . 1
обладание	ἔχειν	Глагол	4 . 2
действие	ποιεῖν	Глагол	4 . 3
страдание	πάσχειν	Глагол	4 . 4

Четейки отдолу нагоре, лесно се забелязва, че последните 4 категории определено и недвусмислено се групират около понятието за глагол (Trendelenburg 1846; Бенвенист 1992⁵; Baumer 1986). За оставащите 6 над тях навярно може да се привиди разчленяване в две доста симетрични триади. В по-горната пък несъмнено първата категория изпъква пред следващата я двойка. $1+2+3+4=10$.

Но също както изборът на привичната ни бройна система е фактичност, така констатацията, че първите четири числа се сумират в десетката, е не повече от случайност (мислим е избор различен от 2×5 , примерно 12 или пък 15, което не само е 3×5 , но има и аналогично аритметично свойство за първите 5 числа).

Комбинаторика и логика

Аддитивни разлагания на 10, каквито тук се споменават, съвсем не е трудно да бъдат изчерпателно разписани, но те далеч не отстраняват подозрението, че този брой е избран именно като „кръгло“ число и аритметиката идва постфактум. Още в края на XIX в. Ото Апелт прави една сводка за всички упоменавания на категории из текстовете на Аристотел и оттогава е известно, че изброяването на категориите, освен в едноименния трактат, достига до десет единствено в *Топика*, където и изрично това число е упоменато. Тезата, че точният брой не е от значение, или дори че две от тях са дописани, се сблъсква с устойчивото повтаряне на кръглото число в парафрази или като алтернативни названия на текстове, надеждно отъждествявани с Аристотеловите *Категории*. В светлината на известно, мнението, че именно 10 е числото обаче може да се приеме с порядъчна доза увереност,

⁵ Коментарите на Бенвенист тук относно глаголната група определено са просветляващи, а също и другаде общите му бележки към този дял от граматиката на гръцкия език, особено емфазата върху противопоставянията вътре/вън (Benveniste 1966: 168).

независимо дали някаква чиста (питагорейска) аритметиката му придава убедителност.

Аргументите, които убеждават, са от логическо естество и в този дух са деривациите, про(из)веждани чрез (логически) дървета. Както е видно от примера на Порфирий, с пет стъпки може да се построи йерархично дърво с десет елемента, но пък предварително е ясно, че между десетте категории на Аристотел подобна субординация не би могла да постигне убедителен вид. Несъмнено поради това и схоластите търсят по-балансираны решения или пък нескрито приемат не-логически трихотомии. Бегъл поглед върху няколкото графични представления на техните конструкции (McMahon 2002; 2004) навярно е достатъчен, за да бъдат изоставени без повече коментар.

Схоластическата мисъл при своите търсения е установила, че ако поделбите на две или четири са могли да са логически безусловни, то при трихотомии това не е така. Строгата логика, която не допуска трето, с помощта на един предикат дели универсума на два клона, A и не- A , и само когато единият от тях бъде поделен по-нататък, примерно на B и не- B , се получава неуравновесеното изчерпване от типа A , B , не- B . В подобни случаи втората подялба се оказва обусловена или зависима от предварителното не- A . В случаите на независимост A и B заедно с техните отрицания се комбинират в четири безусловни варианта. В термините на родове и видове трихотомии са неизбежно смес от един род и два вида⁶; за квадратомии терминологията няма смисъл. Че всичко това е известно поне от времето на Платон, личи в неговия *Софист* (266a), също както другаде пък личи и вкусът на неоплатониците към йерархизиращите едностранни диерези.

Аристотел определено е разбирал обусловеността, включена в триделните класификации, и като логик и емпирик видимо предпочита квадратомии-те. Логическият квадрат и вариациите върху него са достатъчно популярни, но особено добре познатият пример за подобна конструкция е неговата концепция за 4-те стихии, получени от комбинирането на двете характеристики – температура и влажност. В Аристотеловия корпус подобни схеми изобилстват (Correia 2017) и дори само *Категории*-те се набелязват неколккратно.

Тази, която се намира в началото на трактата (1a20-1b9) след коментара на Порфирий, става известна като онтологически квадрат, който комбинира казвано и намиращото се в субект. С малко усилие тя може да бъде пренамерена втори път в началото на глава 10, където се третират отрицания, лишеност, страни и обратни (11b15-14a25). Доверявайки се на близостта между *Категории* и *Топика*, може да се предположи и че тя предава същото като четирите предикабили, назовани там. В една друга форма това вече е било направено от Порфирий (71,25-79,8), а правдоподобна схема за тяхната обща логика би могла да е следната:

⁶ Правенето на анalogии е особено често срещан източник на триделни разчленения, но логически те са сводими към вече описаното; сравненията са от областта на фактичното.

	Единично	Общо
Вътрешно	ἴδιον (<i>proprium</i>)	Γένος (<i>genus</i>)
Външно	Ὅρος (<i>definitio</i>)	Συμβεβηκός (<i>accidens</i>)

Безусловната бинарна логика генерира подялби с размер, който е степен на двойката, т.е. 2,4,8 и т.н. Ако една квадротомиа бъде предшествана от условие, съобразява се, получават се 5 елемента и реално такъв е случаят с т.н. квинтесенция. Аристотел, както е известно, никъде не я е нарекъл така и, по-скоро обратно, той говори за първия елемент и останалите, и както се (под)разбира те са 4, а числото 5 се помни. Това подсказва и да се направи опит неговата система на категориите да бъде реконструирана по сходен начин.

Опит за реконструкция

Ранните мислители, по всичко личи, са се интересували най-вече от проблема за променливото и непроменливото и само вторично от него се генерира някаква проблематика за (не)съществуването (а тя сякаш се е оказала критерий за оцеляване на техните възгледи). Именно такава навярно е водещото разделение зад категориите – едно противопоставяне на деятел, непроменлив, и действието, което е промяна. Граматически то се пренамира в съотнасянето на съществително и глагол, а точно това са и примерите, които са дадени в самото начало на трактата, „човек“, „тича“ и т.н. Второто независимо разделение, което се долавя, е между телесно и нетелесно. Може би неслучайно то стои и в началото на порфириевото дърво. Четирите резултиращи случаи могат да бъдат предадени с някакви предварителните названия, примерно като съществително, място, време, действие. Доколкото нетелесните „място“ и „време“ изглеждат неподатливи на разчленяване, следващите деления-квдротомии са приложени само към другите два елемента. Така се достига до една удвоена схема с $2 \times (4+1) = 10$ позиции, които да съответстват на десетте категории или представено в схема с огледална симетрия:

Деятел		Действие			
Телесно		Нетелесно	Нетелесно	Телесно	
Същност	Качество	Място	Време	Актив	Пасив
Количество	Относително			Позиция	Обладание

За избягване на тривиални недоразумения веднага следва да се отбележи условността на названия, ползвани при този опит. Квадротомииите, които Аристотел прилага, са хетерогенни в смисъла, че двата им принципа са от

различно естество: именно с това се занимава Порфирий, когато обяснява как стоят наравно двойката субстанции–акциденции и тази от универсалии и партикуларии. Така и тук граматическите съществително и глагол биха стояли наравно с физическите време и място, чието описване като нетелесност е условност, свързвана с традицията. В същия дух на това ниво и четирите биха били родове, само че физическите са и реалност и за тях няма подвидове. Симетрично обратно се отбелязва, че граматическият термин глагол е род на „действие“, макар че в реалистични термини „действие“ би следвало да стои и на двете места. „Родове и видове“ е концепция, която не се съгласува с квадратомите и би водела до твърдението, че, така както е реконструирана, системата на категориите ги смесва, както и става при трихотомите.

Схоластиците охотно са прибегвали към различаването на интенции, а съвременната лингвистика, като е въвела понятията за хипоним и хиперним, констатира също и че съществуват автохиперними (или автохипоними). Видимо те могат да са полезни за разбирането на системата. Ако в нея действие функционира автохипернимно, тогава в един (граматически) смисъл то противостои на съществителното деятел, а в друг стои в контраст със страдание (пасив и актив са латинизмите, чиято употреба тук се пояснява). Същото е в сила и за съществителното, което контрастира на свой ред и с прилагателно. Връщайки се към традиционните термини, тогава се проявява, че категорията същност при една интенция стои наравно с останалите, а при друга се пренамира във всяка от тях.

Логиката на вторичните квадратомии не е докрай ясна, но такива са и самите категории, както Аристотел ги е набелязал. От главата, посветена на „количество“ (4b20–6a36), изпъква наличието на части, а от следващата, тази за „отношение“ – тяхното разположение („позиция“), което, научаваме, понякога било наричано така с пароним. Несъмнено е, че една ос „вътре/вън“ се пренамира и на двете нива, докато втората е различна за всеки от общо трите случая.

Обсъждане и коментар

Деривацията като тази показва недвусмислено, че категорията, с чието разглеждане започва едноименният трактат, логически няма особено място: по замисъл *Категории* не е пряко философски трактат, и още по-малко – онтологически. В съвременни термини опростено би могло да се каже, че това е опит за универсална семантика⁷. Само че понастоящем е ясно, че разделението синтаксис–семантика е трудно установимо в естествените езици и че търсенията на Аристотел, разбира се, неизбежно са под влиянието на гръцкия език. Квазисъвпадението на граматическите форми и Аристотеловите категории, демонстрирано от Бенвенист, в последна сметка извява-

⁷ ”Although one should be cautious about saying that there is a simple list of semantic primitives, it seems reasonable to maintain that Aristotelians had unearthed most of the major ones” (McMahon 2002: 20).

ва и как функционирането на копулата „е“⁸ е намерило отражение в едно начинание, което светът познава под гръцкото име философия. Аристотел си служи с понятието „паронимия“ (б13,10а27,11б9), за да предава факта, че езикът, на който говори, с лекота позволява граматическото субстантивиране. Идеята за Универсална граматика, днес свързвана главно с една школа, изглежда е по-непопулярна и от тази за Семантическите универсалии, но с нея по-прецизно може да се поясни, че търсенето на Аристотел клони към нещо напомнящо т.н. „дълбинна структура“, логическият слой под повърхностната граматическа форма⁹.

Началото, което Аристотел заявено е избрал, са думите – „казваното без връзка“. В индоевропейските езици обаче една и съща дума може безпроблемно да функционира по разни начини, което се изяснява чрез неизбежно-то привличане на граматически категории. Непосредствено е ясно, че между „той тича“, „той е тичащ“, „неговото тичане“ има доловима връзка; опитът категориите да бъдат разбирани съдържателно в този дух води към твърдението, че между „тича“ и „вика“, които са действия, би имало някаква връзка, някакси по-съществена от тази между „тича“ и „тичане“: първите две думи са глаголи, докато втората двойка е глагол и съществително. Определено е ясно, че категориите не са висш род на битието, което и Аристотел никога не е твърдял¹⁰.

Когато Андроник поставя *Категории* начело в събраните съчинения или Порфирий ги коментира, няма съмнение, че това е някаква форма на пропедевтика в сбито изложение, която може да предшества дори *Топиката*. През XVII в. мисионерите-йезуити подготвят китайски превод на *Категории*, който излиза под заглавието *Изследване на Теорията за Имената* (Wardy 2006). Този вариант видимо е израз на разбиране, постигнато в интеркултурна дискуссия. Несъмнено трактатът започва с дискутиране на имената, като без да упоменава адекватното именуване („орто-нимия“), напомня за пароними, синоними и омоними. Тематиката за видове и родове е отражение на факта, че езиковите знаци не са от един тип. Ако собственото име, „Платон“ или „Сократ“ директно препраща към съответното лице, то съществително, като „кон“ или „куче“, стига до индивида (Буцефал или Фидо) опосредствано. Това е добре известно в лингвистиката, която обича да повтаря Сосюр, че думите свързват акустичен образ и понятие, изоставяйки по-нататъшния въпрос за референта от реалния свят. Аристотел няма

⁸ Т.н. *трихотомия* на Фреге, резултат на съвпадение, анализирана и от Хинтика (Hintikka 1979): проблемът е известен и категориите очертават път за справяне с нейни прояви от вида „Кучето е бяло, Бяло е цвят, Кучето е цвят.“

⁹ Спор относно приоритета на синтаксиса или семантика, формата или съдържанието довеждат до онова, което е било наречена лингвистическа война, чийто залог е именно какво стои „най-дълбоко“ (Harris 1995).

¹⁰ „To my knowledge, Aristotle nowhere uses terminology for categories that would be translated into Latin or English would be *summa genera* or *highest kind*“ (Baumer 1993: 350: n.13-4).

собствена теория за понятието и рефрентите за него са индивидите. Действително, логиката, била тя на Сосюр или пък на номиналистите, за да бъде еднообразна, изисква било въвеждане на неща като понятие-за-Сократ, било множества с един елемент {Сократ}. Номинализмът така е и простото обяснение защо интелигибелните същности практически не присъстват в *Категории*-те – те са именно като родовете или видовете, като и в същия смисъл (не)съществуват.

Заключение

Логиката е част от света и независимо как бива прокарвана границата природа–култура, тя намира израз в езика. Разсъждавайки логически, Аристотел опира до граматиката, дисциплина, която по негово време съвсем не е отчетливо дефинирана (Frede 1987). Разпознаването на категориите като граматика, направено от Бенвенист, е факт, който реално не е оспорен. Само че той е послужил като основа за по-нататъшни негови спекулации в духа на „лингвистичната относителност“, което собствено е станало предмет на критики (Derrida 1972, Reding 1986). Неговата работа е забелязана (и запомнена) от един бъдещ експерт по аристотелианство (Aubenque 1965), който изтъква, че идеята вече е била изказана от Тренделенбург (1848), и това препращане към миналото сякаш я дискредитира, макар видимо да става дума за независимо преоткриване и, респективно, потвърждение – доколкото Бенвенист е лингвист, а не философ.

Антропоморфната представа за каузалност несъмнено е между първите прояви на рационалност и тя неизбежно е била възплътена в естествените езици. Деятел и действие или съществително и глагол, неизменно и изменчиво, време и място, са схващания, достатъчно универсални за да бъдат пренамирани в една или друга форма практически навсякъде. По-нататъшното детайлизиране, както и съответните условности при именуване и превод, могат да скриват принципния ход, довел до съставянето на системата на Аристотеловите категории.

Вече е ясно, че щом зад системата от категории има някаква по абстрактна логика, то техните названия ще са по-скоро ориентировъчни, отколкото собствено значими. Разминаването в названията на първата категория от *Топика* и тази в *Категории* общо прието се игнорира, но контрастът ѝ с „качество“ лесно се схваща от познатото ни предварително разграничение на съществително и прилагателно. То е навярно някакси по-слабо от контраста с глагол, но естественият език, на който се водят тези разсъждения, позволява с лекота преходи през граматическите категории. Заедно с Тренделенбург и Бенвенист виждаме връзката прилагателно – качество, но помним и забележката на Аристотел, че качествата били най-често посочвани паронимно (10a27-11a2). Тяхната близост с отношенията и/или съответно с генитива също са упоменати от него (11a27). Дискусията от глава 6, посветена на количеството, оставя впечатлението, че названието на тази категория е, меко казано, условност. Опитите да се разсъждава за категориите, отчитайки преди всичко названията им, изглеждат предварително обречени.

Но и необмислената им подмяна с по-привични или адекватни също не е гаранция за успех. Ако имена „къде-то“ и „кога-то“ са озадачаващи, то замяната им с по-стандартните е допустима само когато се отчита мястото им в контекста. Понятно е, че названията „място“ и „време“ умишлено са избегнати, доколкото в трактата като безспорно е прието единствено съществуването на атоми/индивиди. Схващани като нетелесност, обаче те са и отчетливо различни.

Преосмислен първо от собствения си автор и деформиран по-нататък от неоплатонистки интерпретации превод на латински и утилизация в религиозната идеология, трактатът за категориите стига до нас, плътно пропит от история. Търсенето на изначален смисъл като негов инвариант¹¹ е част от някакво разбиране за историчност. За онова, което традицията крие, излизането извън нея предлага нови перспективи, били те от кантианството на Тренделенбург, езикованието на Бенвенист или съвременните лингвистични теории.

ЛИТЕРАТУРА

- Аристотел. 1992. *Категории*. София: Наука и Изкуство.
- Аристотел. 1998. *Топика*. София: Захари Стоянов.
- Бенвенист, Е. 1992. Мисловни и езикови категории. // *Езикът и Човекът*. София: Наука и Изкуство, 61–73.
- Порфирий. 1992. Въведение. // Аристотел. *Категории*. София: Наука и Изкуство, 93–116.
- Achard, M. 2000. Tradition and histoire de l'aristotélisme. Le point de vue des indices externes dans les problèmes de l'authenticité du traité des Catégories. // *Laval théologique et philosophique* Vol. 56, Iss. 2, June, 307–351.
- Apelt, O. 1891. Die Kategorielehren des Aristotels. // *Beitrage zur Geschichte der Griechischen Philosophie*. Leipzig, 101–216.
- Aubel, M. van. 1963. Accident, catégories et prédicables dans l'œuvre d'Aristote. // *Revue Philosophique de Louvain*, Année 1963, v. 71, 361–401.
- Aubenque, P. 1965. Aristote et le langage, note annexe sur les catégories d'Aristote. A propos d'un article de M. Benveniste. // *Annales de la faculté des lettres d'Aix*, XLIII.
- Baumer, M. 1993, Chasing Aristotle's Categories down the Grammar Tree // *J. of Philosophical Research*, 18: 341–449.
- Benveniste, E. 1958. Catégories de pensée et catégories de langue // *Les Etudes Philosophiques* 13 (Marseille, 1958): 419–29. //1966. *Problemes de linguistique générale*, vol. 1 Paris: Gallimard, 63–74.

¹¹ “It is presumably no accident that, in the *Metaphysics* Aristotle talks as if living things really are substances rather than artifacts” отбелязва Фреде (Frede 1987: 66), което подкрепя изначалната диереза, предложена тук, както просъществуването ѝ през авторските реинтерпретации, а също и принципната несъвместимост с креационистката идеология, доколкото артефактите противостоят на природата.

- Correia, M. 2017. Aristotle's Squares of Opposition, *South American J. of Logic*, vol. 3, n. 1, 1–14.
- Derrida, J. 1971. Le Supplément de copule: La philosophie devant la linguistique // *Langages*, 24 (Dec. 1971), 14–39; 1972. *Marges de la Philosophie*, Paris: Minuit.
- Frede, M. 1987. *Essays in ancient philosophy*, U. of Minnesota Press.
- Gabor, G. 2014. The Justification and Derivation of Aristotle's Categories in Ammonius and Simplicius // *Quaestiones Disputatae*, Vol. 4, No. 3 2 (Spring 2014).
- Gorman, M. and Sanford, J. (eds), 2004. *Categories: Historical and Systematic Essays* Washington, DC: The Catholic University of America Press.
- Griffin, M. 2015. *Aristotle's Categories in the Early Roman Empire*, Oxford U.
- Harris, R(andy). 1995. *The Linguistics Wars*, Oxford University Press.
- Hintikka, J. 1979. "Is", semantical games, and semantical relativity. // *J. of Philosophical Logic*, Jan. 1979, v.8, Is.1, 433–68.
- McMahon, W. 2002. The Medieval Sufficiantiae: Attempts at a Definitive Division of the Categories // *Proc. of the Soc. for Medieval Logic and Metaphysics*, Vol. 2, 12–25.
- McMahon, W. 2004. Reflections on Some Thirteenth- and Fourteenth-Century Views of the Categories // *Categories: Historical and Systematic Essays*, ed. M. Gorman, Washington DC: The Catholic University of America Press, 45–57.
- Mariani, E. 2018. Le fil des catégories : Trendelenburg, Kant et la réception de l'Aristoteles Kategorienlehre (1846) // *Les Études philosophiques*, 2018/3 (N° 183), 447–462.
- Porphyry. 1992. *On Aristotle's Categories*, (tr. by S. Strange), Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Reding, Jean-Paul. 1986. Greek and Chinese Categories: A Reexamination of the Problem of Linguistic Relativism, // *Philosophy East and West*, Vol. 36, No. 4 (Oct., 1986), 349–374.
- Trendelenburg, A. 1846. *Geschichte der Kategorienlehre*, I: Aristotle Kategorienlehre; II: Die Kategorienlehre in der Geschichte der Philosophie (1846, reprint: Hildesheim, Olms, 1979); Les catégories d'Aristote (1833), trad. A. Petit, *Les Études philosophiques* 2018/3 (N° 183), 345–362.
- Wardy, R. 2006. *Aristotle in China: Language, Categories and Translation*, Cambridge: University Press.

ТРАНСЛИТЕРИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Aristotel. 1992. *Kategorii*. Sofiya: Nauka i Izkustvo.
- Aristotel. 1998. *Topika*. Sofiya: Zahari Stoyanov.
- Benvenist, E. 1992. *Mislovni i ezikovi kategorii*. // *Ezikut i Chovekut*. Sofiya: Nauka i Izkustvo, 61–73.
- Porfiriy. 1992. *Vuvedenie*. // *Aristotel. Kategorii*. Sofiya: Nauka i Izkustvo, 93–116.